

* نام کتاب: روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی

* مؤلف / مترجم: ارل بیبی / رضا فاضل

* ناشر: سمت

* نوبت و محل چاپ: تهران، اول

* سال نشر: ۱۳۸۱

۳- روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی

رضا فاضل در دو جلد کتاب روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی اثر ارل بیبی را به فارسی ترجمه کرده است. این اثر از جمله منابع اصلی درس روش تحقیق عملی و علمی در علوم اجتماعی در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد است. همچنین در درس کاربرد روش‌های کمی و کیفی در علوم اجتماعی رشته جامعه‌شناسی در مقطع فوق لیسانس و دکترا کاربرد دارد.

از جمله آثار مشابه می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (۳ جلد) باقر ساروخانی

- کندوکاوها و پنداشته‌ها فرامرز رفیع پور

- مبانی پژوهش در علوم رفتاری کرلینجر / حسن پاشاشریفی و

جعفر نجفی زند

- پیمایش در تحقیقات اجتماعی دی.ای. دواس / هوشنگ‌نایی

- راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی دلبرت میلر / هوشنگ‌نایی

الف) بررسی شکلی

ترجمه این اثر با استفاده از ویرایش ششم و ویرایش هشتم کتاب اصلی انجام گرفته است. هر چند که مترجم تسلط خوبی در ترجمه متن داشته ولی مواردی دیده می‌شود که نیاز به اصلاح دارد. از جمله: ترجمه **thing** به معنای «چیز» بسیار نارسا است چرا که بی‌بی در بحث فصل اول بیان می‌کند که هدف کتاب شناخت **things** است که «شناخت چیز» نارسا است؛ زیرا، به لحاظ فلسفی «چیز» هویت ندارد و چیزی نیست که بتوان آن را شناخت، بلکه باید ترجمه شود «هدف کتاب شناخت امور» است و در کتاب از این موارد زیاد دیده می‌شود. قواعد زبان فارسی رعایت شده است ولی در برخی موارد مطالب نگارش شده قابل فهم نیست. (مانند صفحه ۷۶۹)

کتاب صفحه‌آرایی و صحافی مناسبی ندارد؛ برای درس روش تحقیق در مقطع کارشناسی حجم کتاب زیاد است و می‌توان گزیده‌ای عمل کرد و مباحث مبسوط‌تر را در مقطع کارشناسی ارشد مطرح نمود.

ب) بررسی محتوایی

در نسخه اصلی کاربرد اصطلاحات تخصصی در حد مطلوبی قرار دارد و حتی در این کتاب برخی اصطلاحات وجود دارد که در کمتر کتابی موجود است: مانند ارتباط مرتبه صفر (Zero-order relationship) (صفحه: ۸۲۸)، برخی معادله‌ها بهتر است مورد ارزیابی قرار گیرد، برای مثال، **Inquiry** کاوشگری ترجمه شده است که به نظر می‌رسد هدف بی‌بی «کنجکاوی» و یا «کندوکاو» معمولی انسان است، زیرا در صورتی هم که منظور «کاوشگری» بود، از اصطلاح **Investigation** یا حتی **Research** استفاده می‌شد، به کار بردن «تعمیم اغراق آمیز» مناسب‌تر است تا «تعمیم مفرط»، به کار بردن «گروه همسان» به جای **Cohort** نیز صحیح نیست، زیرا منظور ترکیب یک دوره و یک گروه انسان

روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی ۵۳

است که در یک موضوع اشتراک دارند نه تشابه افراد به لحاظ سال تولد یا سال اقامت و یا لفظ حد نهایی به جای extreme که در فارسی معنی «حداکثر» را به ذهن متبادر می‌نماید، صحیح نیست؛ زیرا منظور بی‌مواردی از پراکندگی است که از منطق پراکندگی صفت پیروی نمی‌کند.

کتاب از ابزارهای علمی جهت تفهیم موضوع به‌خوبی استفاده کرده است. در اثر نوآوری‌هایی دیده می‌شود که مثلاً طرح مباحثی با نام فلسفه علم و تغییرات آن در دوران معاصر، بحث علیت، تلفیق نظریه و روش، آمار و کاربرد آن در کامپیوتر و سازگارسازی مفهوم‌سازی و عملیاتی کردن آن با محیط SPSS و ... را شامل می‌شده.

این کتاب با توجه به قدیمی بودن سرفصل‌ها، موارد دیگری را نیز دربرمی‌گیرد که در سرفصل‌های اصلی نیامده است؛ در کلیه بحث‌ها، اطلاعات و آمار جدید ارائه شده است، اما در حوزه تحولات اینترنتی دچار کاستی‌هایی هست که نیازمند استفاده از روش‌ها و آمار و اطلاعات روش‌های کیفی است که در کتاب باید بحث‌های آن ارائه شود، به‌خصوص مباحثی مانند: تحلیل محتوا؛ از جمله نمونه‌های نوآوری در این اثر: ۱- استفاده از هولوگرافی است (ص ۲۰-۱۵) برای معرفی مفهوم و رشته روش تحقیق. ۲- تلفیق نظریه و روش از جمله نوآوری‌های دیگری است که می‌توان به آن تلفیق مهارت‌های روش با مهارت‌های آماری و به‌کارگیری روش‌های تحقیق در حوزه ارتباطات اجتماعی را افزود.

اثر دارای نظم منطقی است و از منابع موجود به قدر کافی استفاده شده است. استنادها و ارجاع‌ها از دقت مناسبی برخوردار است. نویسنده (بی‌بی) موفق شده است تا معیارهای فلسفه علم پوزیتیویستی را در کار تحقیق روشن کند و نشان دهد که کتابش در این فلسفه جایگاهی دارد؛ ضمناً موفق شده است تا فلسفه علم

جدید را که از پوزیتیویسم فاصله می‌گیرد، در فصل مربوط به نظریه پردازی و علیت روش کند.

پیشنهادها

- برای این کتاب ویرایش تخصصی لازم است.
- توضیح مفاهیم تخصصی و نقد مطالب محتوایی لازم است توسط مترجم انجام شود.
- فهرست اعلام و نمایه موضوعی به کتاب اضافه شود.
- معادل برخی اصطلاحات باید اصلاح شود.

